

REZUMAT

Cuvinte cheie: literatura *Biedermeier*, povestirea sătească – *Dorfgeschichte*, vocea auctorială, *al treilea personaj* - gura satului, relații genetice, conexiuni tipologice.

Preocuparea științifică în domeniul cercetării aspectelor culturale și literare româno-germane reprezintă un generos areal de cercetare pentru mulți filologi.

Tema de cercetare a prezentei teze de doctorat se referă la cercetarea literaturii germane *Biedermeier* prin prisma autorului român Ioan Slavici, considerat de critica literară actuală cel mai important reprezentant al acestei mișcări literare.

Interesul pentru o abordare comparatistă s-a conturat după lecturarea articolului profesorului Mihai Zamfir *Ioan Slavici. Prozatorul Biedermeier* apărut în *România literară* în 2009 și inclus în volumul *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române* (2011), în care se făcea o sumară analogie între scrierile lui Slavici și a unor scriitori de literatură germană: Karl Emil Franzos (1848-1904), Jakob Julius David (1859-1906), Adalbert Stifter (1805-1868), Gottfried Keller (1819-1890), Ferdinand von Saar (1833-1906), Ludwig Anzengruber (1839-1889), Peter Rosegger (1843-1918). Acești scriitori, asemenea autorului român, au studiat în Viena și după o vreme s-au întors în țara de origine, unde și-au scris lucrările în limba germană, considerându-se cetățeni ai Imperiului.

Precedată de lucrarea de doctorat a prof. univ. dr. Alexandra Catrina Ciornei *Influența germană în literatura română în a doua jumătate a secolului al XIX-lea* (2009), prezenta teză se dorește a fi o lucrare aprofundată de literatură comparată, propunându-și să identifice relațiile genetice și tipologice între Slavici și unii scriitori germani de factură *Biedermeier*.

La sugestia doamnei prof. univ. dr. Maria Sass, căreia nu putem decât să-i mulțumim, am decis deschiderea unei perspective mai largi în contextul contactului nemijlocit al scriitorului șirian cu marea literatură europeană.

Punctul de plecare al lucrării îl constituie cercetarea propusă de comparatistul Dionyz Đurišin, și anume relațiile genetice (de contact) și conexiunile tipologice (de structură și conținut) observate la scriitorii tematizați: Ioan Slavici (1848-1925) – Berthold Auerbach (1812-1882), Jeremias Gotthelf (1797-1854), Heinrich Zschokke (1771-1848) în povestirile sătești și în nuvele; Ioan Slavici - Ernst Theodor Amadeus Hoffmann (1776-1822), Wilhelm Hauff (1802-1827) în basme. Între opera scriitorului român și a scriitorilor germani pot fi observate unele similitudini, pe care le-am ilustrat cu o serie de exemple.

În demersul nostru am folosit metoda de cercetare comparatistă a lui Dionyz Țurișin, care se axează pe o simbioză între relațiile genetice și tipologice și metoda „istorico-spirituală” (geistesgeschichtlich), metodă care vizează înțelegerea unei opere în integralitatea sa. Integralitatea se referă la opera literară ca expresie a spiritului unitar al epocii sale. Istoricii spiritualității pleacă de la premisa de bază că spiritul unei epoci poate fi descifrat din totalitatea manifestărilor sale sociale (stat, economie, știință, religie, artă etc.). Aceste legi universale ale spiritualității nu pot fi însă observate direct de către cercetătorul literar, acesta fiind însă capabil să înțeleagă conținuturile și ideile lor. În concluzie se poate afirma că o operă literară este redusă la manifestarea spiritului epocii, iar opera în sine nu se mai află în prim-plan. Cercetând opera slaviciană prin prisma metodei geistesgeschichtlich, dorim să demonstrăm apartenența lui Slavici la spiritul *biedermeierian*, prin abordarea unor concepții comune în domeniul metafizic, spiritual, intelectual și istoric al epocii.

Cercetarea științifică de față se concentrează pe prezentarea aspectelor specifice ale literaturii de tip *Biedermeier* întâlnite la Slavici. În contactul scriitorului șirian cu literatura germană se conturează următoarele direcții: valorificarea unor motive europene, lăsate în umbră până atunci, cum ar fi domesticul idilic, căminul perceput ca oază de tihnă, educarea indivizilor prin muncă cinstită, destinul atotputernic; prezentarea în prim-plan a unor personaje neglijate anterior: bătrânul înțelept, tânărul naiv sau ambițios, femeia virtuoaasă ori decăzută etc; preocuparea pentru sondarea celor mai profunde zone ale psihicului uman; prezența celui „de-al treilea personaj”, *gura satului*, care pactizează cu eroii ori îi condamnă, criticându-le acțiunile; prezența vocii auctoriale, o voce misterioasă care se bucură alături de cei care respectă valorile morale ori îi deplânge pe cei care le încalcă, lăsându-se pradă poftelor vieții; urmărirea unui final pozitiv-moralizator.

Scopul investigației de față este acela de a oferi o perspectivă nouă asupra unui scriitor de multe ori nedreptățit și judecat prin prisma istoriei ori a înțelegerii superficiale a scrierilor sale literare. Biografia sa trădează o fire deschisă spre noutate, spre dorința de a cunoaște oameni și locuri noi, idei și concepte, științe și lucruri practice. Istoria l-a învățat că respectul și buna înțelegere a psihologiei oamenilor lângă care conviețuiești poate constitui liantul între etnii. În virtutea acestui crez va susține rămânerea Transilvaniei în Imperiu, iar în problema obținerii drepturilor românilor transilvăneni va opta pentru lupta pe plan cultural. Convingerile sale morale și politice vor fi expuse în sutele de articole publicate în ziarele vremii și în lucrările memorialistice. Greșelile omului Slavici, legate de atitudinea sa filohabsburgică nu intră în sfera noastră de cercetare. Timpul și istoria vor judeca faptele sale,

însă este de datoria noastră să subliniem iubirea față de țară și față de semenii săi, indiferent de etnie.

Om al timpului său, scrierile literare slaviciene abordează problemele și conflictele determinate de prefacerile secolului XIX: impunerea burgheziei în plan economico-social, descoperirile în sfera științelor, dezvoltarea filozofiei, psihologiei, educației și pedagogiei.

Cultivat la Școala vieneză, Slavici este conștient de decalajul dintre literatura română și cea europeană și depune un efort considerabil în vederea sincronizării cu valorile culturii occidentale prin cultivarea unor specii literare noi: povestirea sătească, nuvela de mari dimensiuni, romanul social. În povestirea sătească - *Dorfgeschichte* desfășoară o narațiune simplă, aparent banală, cu finalitate etică. În nuvele acțiunea se petrece în sate, în orășele ori la periferia capitalei, unde personajele trăiesc drame, încleștări tragice, după cum îi poartă viața și destinul.

Noutatea lucrării este susținută de propunerea unui nou logaritm, a unei alte viziuni asupra contactelor româno-germane oglindite în opera lui Slavici. În această direcție ne-am propus o abordare clară și sistematică a elementelor inovatoare, ce permit integrarea scrierilor sale în marea literatură europeană.

În prezenta lucrare am evidențiat capacitatea creativă a unui mare scriitor prin acumularea unor noi experiențe estetice venite de la scriitorii de literatură *Biedermeier*. În partea valoroasă a operei sale, Slavici înglobează creator elemente tradiționale, cât și elemente inovatoare: teme, motive, particularități ale cronotopului, tehnici narative, sondarea sufletului uman.

Datorită vastității domeniului abordat, în analiza de față au fost necesare anumite limitări; prin urmare a fost selectată doar o parte a operei slaviciene, și anume scrierile de început, care conțin vizibile similitudini cu scrierile autorilor germani *biedermeierieni* tematizați: Berthold Auerbach, Jeremias Gotthelf, Heinrich Zschokke, Ernst Theodor Amadeus Hoffmann, Wilhelm Hauff. Din multitudinea povestirilor sătești *Schwarzwälder Dorfgeschichten* ale scriitorului german Berthold Auerbach am selectat doar trei: *Der Tolpatsch*, *Des Schloßbauers Vefel* și *Die Frau Professorin*, pentru a ilustra tema neadaptării în mediul urban, frecvent abordată de literatura *Biedermeier*. Din vasta operă a lui Jeremias Gotthelf am selectat câteva povestiri (*Păianjenul negru*, *Servatius și Pancratius*, *Vizită*, *Hans Berner și feciori lui*, *Elsi*, *argata ciudată*), prin care am demonstrat relațiile genetice și analogiile tipologice, iar din scrierile lui Heinrich Zschokke ne-am oprit la cea mai gustată operă a sa în epocă, *Das Goldmachedorf*. În lucrarea noastră am abordat un domeniu mai puțin cercetat, și anume creația folclorică a scriitorului șirian. În bună manieră *Biedermeier*,

protagoniștii basmelor sale apreciază munca și hărnicia, asemănător cu eroii lui Wilhelm Hauff din basmul *Inimă rece*. Autorul român introduce în basme descrierile de natură și descrierile de tip-portret, precum și împletirea fantasticului cu realul, asemenea lui Ernst Theodor Amadeus Hoffmann în povestirea fantastică *Urciorul de aur*.

Capitolul al doilea urmărește o prezentare monografică a personalității autorului provenit dintr-o zonă multietnică și multiculturală, care și-a pus o puternică amprentă asupra caracterului său.

O atenție deosebită am acordat celor mai importante momente din viața sa, care i-au marcat formarea în direcția germană: învățarea din copilărie a limbii germane, conviețuirea și prețuirea vieții sociale, economice și culturale a germanilor conaționali, acumularea unei vaste culturi în perioada vieneză. Prezentarea vieții scriitorului și omului de cultură evidențiază aspectele interculturale la Ioan Slavici, cel care, mergând pe linia tradiției Școlii Ardelene, s-a adăpat din marea cultură europeană. Lucrările memorialistice *Fapta omenească* (1888) și *Lumea prin care am trecut* (tipărită postum) ne-au permis să conturăm profilul moral al șirianului, crescut și educat în spiritul respectului de sine și pentru ceilalți, buna înțelegere cu toți oamenii, indiferent de etnie, prețuirea armoniei căminului, precepte morale pe care le va aborda mai târziu în scrierile literare. În spațiul cultural românesc Ioan Slavici a avut merite deosebite în ceea ce privește literatura, educația, etnografia și publicistica.

Educația intelectuală a scriitorului se desăvârșește în perioada vieneză sub îndrumarea lui Mihai Eminescu și a unor profesori renumiți, se continuă prin frecventarea ședințelor Junimii, iar în perioada tribunistă la Sibiu își petrece timpul printre oameni de înaltă cultură, formați la Universitățile din Viena și Germania.

Cel de-al treilea capitol cuprinde o abordare a obiectivelor de cercetare ale comparatisticii, care are rolul de a compara mai mulți autori, mai multe opere, pe baza unor caracteristici comune. Am pornit de la premisa că opera unui scriitor nu poate fi studiată și apreciată în mod izolat, ci în contextul social, istoric și național al epocii. După un scurt istoric al literaturii comparate în străinătate, a fost subliniată contribuția unor comparațiști români, care în studiile lor au aplicat termenii influență, concordanță, paralelisme (omologii), dependențe (filiații).

Metoda de abordare a literaturii slaviciene s-a bazat pe relațiile genetice și conexiunile tipologice stabilite de Dionyz Ďurišin. Prin aplicarea relațiilor genetice, concretizate prin cunoașterea din sursă directă a scriitorilor germani și a conexiunilor tipologice, care examinează analogiile (paralelisme), respectiv diferențierile literare, am încadrat opera literară a lui Slavici în curentul *Biedermeier*, care cultivă povestirea sătească -

Dorfgeschichte, nuvela și romanul social și istoric. Transferul unor teme general-umane (viața, moartea, pețitul, nunta etc.), a unor idei morale (înclinația omului spre blândețe și resemnare, munca cinstită ce aduce tihnă familiei, acceptarea destinului etc.) sunt prelucrate și tratate de autorul român în opere literare epice ce dovedesc talentul și disponibilitățile sufletești ale unui mare scriitor.

Al patrulea capitol îl are în centru pe scriitorul Slavici prezentat prin prisma criticii literare românești și străine. Dificultatea investigației autorului o constituie existența mai multor etape în cadrul întinsei sale opere, concretizată prin tot atâtea etape ale discursului său narativ. În ciuda detractorilor care îi judecă opera literară prin modul de comportare al omului Slavici în istorie ori nu înțeleg mesajul transmis, fiind orientați spre alte criterii estetice, scriitorul șirian rămâne în literatura română prin acele povestiri sătești cu final fericit, prin nuvele ce se remarcă prin complexitatea dramatică și puterea de pătrundere în cotloanele sufletului uman. De multe ori realizările sale literare sunt sancționate sub influența așa-ziselor erori politice ale omului Ioan Slavici. George Călinescu, Tudor Vianu, Ion Breazu, George Munteanu, Ion Negoïtescu, vin să corecteze această nedreptate făcută unui scriitor care sfidează floricelele stilului, în favoarea autenticității și realismului. Capitolul se încheie cu aprecierile favorabile formulate de câteva reviste germane asupra povestirilor și nuvelor slaviciene.

În debutul capitolului cinci sunt expuse condițiile care au contribuit la geneza curentului *Biedermeier* (1815-1848), pornind de la studiul lui Virgil Nemoianu *Îmblânzirea romantismului. Literatura europeană și epoca Biedermeier* (1984). În urma războaielor și răbufnirilor revoluționare, oamenii caută liniștea și ordinea în interiorul comunităților mici, a familiei și a căminului, unde se simt ocrotiți. În acest capitol s-a pus accentul pe romantismul românesc de tip *Biedermeier* cu reprezentanții săi, care au cultivat cu predilecție scrieri memorialistice, epistola, jurnalul, studii de moravuri și de voiaj, tablouri istorice, uneori amestecate între ele, luând forma eseului, iar mai târziu povestirea și nuvela.

Urmărind premisa sociologică a actului lecturii în perioada cercetată de noi se observă o ameliorare abia după 1860, când se accelerează procesul de urbanizare și de consolidare a burgheziei, care își satisface curiozitatea estetică citind povestiri, nuvele și romane publicate sub forma foiletoanelor. Sunt citite în special traduceri ori prelucrări ale unor opere literare străine.

În receptarea literaturii române ce explora noi experiențe estetice, un rol important îl are intelectualitatea, la care se adaugă fiii și fiicele unor oameni de condiție modestă: măcelari, cizmari, chereștegi, birjari etc., care își trimit copiii la școală în vederea unui trai mai bun. Pe

măsură ce publicul țintă devine mai școlit, scriitorii români observă raportul de interrelație între actul lecturii și actul creației. Cititorilor li se oferă opere literare care solicită un grad de cultură pentru a înțelege complexitatea problemelor puse în discuție.

Descoperirea Occidentului înseamnă pentru Slavici conștientizarea unui decalaj, identificarea unor deosebiri de vârstă în evoluția formelor literare. Uriașul efort depus în vederea sincronizării cu literatura europeană trădează deschiderea spre experiențe estetice noi, care să umple mai multe goluri prin încetățenirea unor forme literare, inexistente la noi: povestirea sătească și nuvela de mare întindere, care are meritul de a potența rolul eroului principal prin tehnica introspecției, a sondării abisurilor psihologice, prin mecanismul actanțial etc. Eroii prind viață sub ochii cititorului, trăiesc drame sau bucurii, împliniri ori dezastre, după cum îi poartă viața, virtuțile sau aspirațiile lumești.

Spre deosebire de semănătoriști, care idealizau viața rurală, perfecțiunea morală a satului, literatura *Biedermeier* a lui Slavici promovează mesajul etic al unei lumi ce-și găsea fericirea prin muncă și hărnicie în interiorul comunității, al casei, al familiei. Viața trăită în liniștea și armonia căminului este tema acestor *Dorfgeschichten* scrise sub influența *Biedermeier*, însă încălcarea tradiției, a bunului simț, a moralității este pedepsită de Slavici, ca de toți scriitorii *Biedermeier*.

Complexitatea scriitorului Ioan Slavici poate fi argumentată prin încadrarea sa atât în rândul clasicilor, cât și în cel al autorilor *Biedermeier*. Considerat unul dintre marii clasici ai literaturii române, Slavici aspiră în planul creației spre echilibru și armonie, către împlinire și perfecțiune prin claritatea și simplitatea expresiei, prin sobrietatea și echilibrul compoziției. Moralist prin caracter și concepție de viață, scriitorul susține oglindirea vieții prin prisma unor înalte idealuri morale.

Opera literară a scriitorului șirian devine explicabilă prin referire la literatura europeană *Biedermeier*, bine cunoscută încă din timpul studiilor la Viena. Acest curent literar caracterizat prin trăsături specifice: „*înclinația spre moralitate, un amestec de realism și idealism, intimitate și idilism, lipsa pasiunii, tihna, sentimentul de satisfacție, gluma nevinovată, tradiționalismul, resemnarea*”¹, se potrivește caracterului și temperamentului său. Având modele precum Auerbach, Gotthelf ori Zschokke, Ioan Slavici a avut o contribuție esențială la europeanizarea literaturii române prin problemele surprinse ori prin tehnici narrative inovatoare: analiza socială îmbinată cu analiza psihologică realizată prin jocul privirilor, al gesturilor, al replicilor simple; prezenta vocii auctoriale, echivalentul corului antic; cel „de-al

¹ Nemoianu, Virgil: *Îmblânzirea romantismului. Literatura europeană și epoca Biedermeier*. Editura Minerva, București, 1998, p. 9

treilea personaj”, *gura satului*, care observă, critică ori laudă faptele protagoniștilor. La finalul capitolului am prezentat caracteristicile povestirii sătești – *Dorfgeschichte*, cu subiectele și motivele promovate atât de scriitorii germani, cât și de Ioan Slavici.

Pornind de la concepția lui Țurîșin că fenomenele intraliterare nu trebuie percepute ca manifestări izolate în cadrul unei analize tipologice, ci integrate într-un context al literaturii universale, am pus opera literară a lui Slavici în contextul literaturii europene *Biedermeier*, având în vedere trei reprezentanți: Berthold Auerbach, Jeremias Gotthelf și Heinrich Zschokke. Lecturând cu atenție povestirile sătești și nuvelele lui Slavici, am descoperit o serie de analogii între scrierile literare ale autorului român și ale scriitorilor germani.

În capitolul șase am argumentat influența germană asupra lui Slavici prin compararea unor povestiri sătești – *Dorfgeschichten* ale lui Auerbach, considerat întemeietorul și reprezentantul de seamă al acestei specii literare. Lumea sătească a lui B. Auerbach devine scena unor probleme reale, direcționate permanent spre soluții pozitiv-moralizatoare. Autorul vizează educarea maselor prin literatură, urmărind armonizarea dintre cultură și popor prin contactul claselor sociale cu limba, literatura și istoria. Povestirile sătești ale lui Auerbach se desfășoară în Nordstetten-ul natal ori în împrejurimile acestuia. Când locuitorii își părăsesc satul sau comunitatea se produce o dramă. Desrădăcinarea provoacă drame, duce la un proces de înstrăinare care devorează sufletele celor ce aleargă după o posibilă îmbunătățire a condiției materiale. Tema neadaptării apare și în povestirea sătească *O viață pierdută* a lui Ioan Slavici. Orașul întruchipează sursa relelor, protagoniștii trăind o puternică nostalgie a originilor. Cei ce își părăsesc satul devin nefericiți, devin eroii unor experiențe tragice. Reîntoarcerea și reintegrarea în lumea satului aduce calm și liniște, atât în povestirile sătești ale lui Auerbach, cât și în ale autorului român.

Critica literară i-a reproșat lui Slavici un eșec al cuvintelor: ori sunt prea puține, spune nădușit, ori sunt rostite cuvinte care nu au de-a face, aparent, cu acțiunea propriu-zisă. În realitate, în povestirile sale viața se exprimă altfel, eroii își vorbesc printr-o țesătură complexă a privirilor ce exprimă diversitatea sentimentelor (bucurie, tristețe, nedumerire, îngrijorare).

În ciuda similitudinii cu idila, povestirea sătească – *Dorfgeschichte* vizează permanent un efect realist; Slavici, asemenea lui Auerbach, relatează despre viața țărănească fără duiosii romanțioase. Descrierea universului rural se face realist, autorul cunoscând bine această lume, pe care o prezintă dinăuntru ei. Slavici descrie realitatea așa cum o observă, construind un univers care să genereze comportamentul protagoniștilor. Cercetând povestirile sătești selectate ale celor doi autori, am constatat prezența relațiilor genetice (de contact) prin cunoașterea din sursă directă a operei autorului german, și a conexiunilor tipologice, reflectate

prin concepția despre lume și viață a celor doi scriitori și manifestate în componentele ideatice. Am examinat analogiile în cadrul curentului *Biedermeier*, bazându-ne pe o specie literară inexistentă până la Slavici în literatura română, și anume povestirea sătească – *Dorfgeschichte*.

În cercetarea noastră comparativă am pornit de la examinarea raporturilor și interdependențelor dintre autori și curente literare care aparțin unui context social, istoric și psihologic apropiat. Cercetând analogiile și diferențierile social-tipologice, literar-tipologice și psihologice, am reușit determinarea mai precisă a componentelor particulare și generale ale interdependențelor structurilor figurative, cu temele, subiectele și motivele folosite, precum și abilitățile psihologice individuale ale autorilor cercetați. Astfel în capitolul șapte am cercetat ceea ce este comun în scrierile literare ale lui Jeremias Gotthelf și Ioan Slavici: lumea *Biedermeier*, lumea bunului simț, a seninătății și armoniei. Materialul tematic îl constituie viața și obiceiurile mediului rural și al periferiei. Deși cei doi autori provin din medii sociale diferite (Gotthelf era preot, Slavici – scriitor, dascăl gazetar), spiritual sunt foarte apropiați prin susținerea idealurilor educaționale și a valorilor tradiționale promovate de literatura *Biedermeier*.

Povestirile celor doi autori se constituie ca un tablou etnografic al lumii rurale, surprinsă în momentele decisive ale existenței: pețitul, căsătoria, botezul, moartea. Un element comun care ne permite să afirmăm că Slavici a cunoscut bine opera literară a lui Gotthelf este prezența „*celui de-al treilea personaj*”², gura satului, care laudă, critică, se bucură ori deplânge soarta eroilor.

Un alt element frecvent întâlnit în scrierile literare ale lui Gotthelf și prelucrat creativ de autorul român este prezența vocii auctoriale, o voce misterioasă, care irumpe din textul literar, bucurându-se pentru împlinirea și armonia familiei, înălțând mulțumire fierbinte Divinității; în alte cazuri are o notă jucăușă, umoristică. Vocea auctorială care avertizează ori concluzionează a fost interpretată uneori de critica românească drept vocea unui moralist rigid.

O caracteristică a literaturii *Biedermeier* este încălcarea frontierelor dintre povestire, basm și nuvelă. Împletirea realului cu fantasticul este specific povestirii *Păianjenul negru* (*Die schwarze Spinne*), dar și povestirii *Hanul Ciorilor*. Miraculosul din basme, legende și mitologie este punctul comun pentru cei doi autori. Mergând pe urmele lui Gotthelf, Slavici experimentează un alt tip de proză, în care valorifică visul și miraculosul, folosind un lexic

² Popovici, Vasile: *Eu, personajul*. Editura Cartea Românească, București, 1988, p. 20

eufemistic. Prin povestirea *Hanul Ciorilor*, Slavici poate fi considerat un deschizător de drum în literatura fantastică românească. Ca element de noutate în epica slaviciană este folosirea cronotopului și a paradoxului.

Aplicând comparația genetică (de contact), așa cum o propunea Dionyz Țurișin, în capitolul al optulea am constatat impulsuri, congruențe între nuvela lui Ioan Slavici *Popa Tanda* și povestirea sătească *Das Goldmachedorf* a lui Heinrich Zschokke. În operele cercetate cei doi scriitori promovează mesajul etic al unei lumi ce-și găsește liniștea și fericirea prin muncă cinstită și hărnicie în interiorul comunității. Analiza se bazează pe stabilirea relațiilor sociale, istorice și psihologice în comunitatea germană și în comunitatea transilvăneană. H. Zschokke optează pentru prezentarea destinului unui tânăr, care revine în satul natal după stagiul militar și schimbă destinul locuitorilor prin muncă și cumpătate. Slavici promovează motivul preotului ca tip exemplar pentru comunitatea leneșă.

Tematica este generală în scrierile literare ale celor doi autori și pe ea se construiesc pilonii de susținere: tipologia personajelor, motivul muncii binefăcătoare, moralitatea, sănătatea spirituală. În *Das Goldmachedorf* autorul insistă asupra pătrunderii relațiilor capitaliste în comunitatea încremenită în delăsare, având funcția de promotor, de evoluție. Slavici nu procedează mimetic în *Popa Tanda*, deși unele analogii sunt evidente. Autorul umple materialul epic cu realități românești și rămâne mereu deschis noutății, înnoirii estetice, surprinzând cu talent spiritul epocii *Biedermeier*.

Cercetând basmele scrise de Ioan Slavici, am avut surpriza de a descoperi precepte morale specifice literaturii *Biedermeier*: aprecierea muncii și a hărniciei, lupta împotriva mândriei, un păcat de neiertat în concepția scriitorilor *Biedermeier*, finalitatea pozitiv-moralizatoare. Pentru ilustrarea împletirii realului cu fabulosul am selectat în capitolul al nouălea basmul *Zâna Zorilor*. Motivul coborârii în lumea de jos l-am descoperit în basmul *Inimă rece* al scriitorului german Wilhelm Hauff, dar și în basmul lui Slavici, *Limir-împărat*. Cercetarea noastră s-a bazat pe descoperirea elementelor realiste (portul popular, locuința, ocupațiile locuitorilor, localizarea geografică etc.), dar și a caracteristicilor literaturii *Biedermeier*.

În demersul nostru am demonstrat unele analogii între basmul *Zâna Zorilor* și povestirea fantastică scrisă de Ernst Theodor Amadeus Hoffmann *Urciorul de aur*, unde miraculosul se împletește cu umorul și analiza psihologică. Elementele preluate de Slavici din povestirea fantastică sunt descrierile de natură și descrierile de tip-portret.

În capitolul zece ne-am axat pe aspectele culturale germane în activitatea publicistică a lui Ioan Slavici, desfășurată la *Convorbiri literare*, *Timpul* și *Tribuna*. Prin sutele de articole

publicate prin ziarele vremii, Slavici poate fi considerat un Aufklärer, un cetățean model, ale cărui idealuri erau ordinea și onoarea, încrederea că se poate conviețui alături de ceilalți, fie că se numesc germani, maghiari, sârbi, croați, evrei. Cercetarea noastră s-a bazat în special pe activitatea publicistică de la *Tribuna* din Sibiu (26 apr. 1884), care își propune următoarele obiective: publicarea literaturii populare, promovarea tinerilor scriitori, precum și a celor valoroși, promovarea traducerilor, impunerea ortografiei fonetice. Slavici susținea, alături de alți tineri transilvăneni, o comunitate de națiuni egale în interiorul Imperiului, nucleu al unei Europe unite.

Această teză de doctorat rezează o noutate în cercetarea contactelor culturale româno-germane oglindite în opera literară de tip *Biedermeier* a scriitorului Ioan Slavici. Lucrarea științifică poate constitui un imbold pentru alți cercetători de a căuta noi perspective de analiză a unei literaturi valoroase prin idealurile educaționale, estetice și culturale promovate.